

AKO 13

AKDENİZ OPERA ve BALE KULÜBÜ KÜLTÜR - SANAT DERGİSİ / 17

Kraliçe Victoria'nın Bir Saatlik Eşlikçisi

Felix MENDELSSOHN

Buckingham Sarayı'nda

NAPOLİ
TEATRO di SAN CARLO

Çellist, Şef, Eğitimci

MÜNİF AKALIN

Libretto

Gülfem Hatun Balesi

Doğaçlama III

**Caz, Çağdaş Müzik ve
Doğaçlama Örgüsü**

İstanbul 2012

Bifo &

Fazıl Say Festivali

BİFO & Fazıl Say Festival

Kraliçe Victoria'nın bir saatlik eşlikçisi

Felix Mendelssohn

Buckingham Sarayı'nda

Felix Mendelssohn'un büstü. Heykeltıraş Ernst Friedrich August Rietschel (1848)

Foto: Ömer Eğecioğlu.

Alman besteci, piyanist, orgcu ve orkestra şefi Felix Mendelssohn-Bartholdy'nin (1809-1847) günümüzde en sevilen eserleri içinden kısa bir seçim yapmak çok güç; Yine de Op. 20 Yaylı Çalgılar Sekizlisi (1825), Op. 21 Bir Yaz Gecesi Rüyası (1825/1844), 8 Cilt Sözsüz Şarkılar (1829-45), Op. 90 İtalyan Senfonisi (1833), Op. 56 İskoç Senfonisi (1842), Op. 64 Mi minör Keman Konçertosu (1844), Op. 36 St. Paul (1836) ve Op. 70 Elijah (1846) oratoryaları bunların arasında sayılabilir.

1829 ilkbaharından 1847'in ortasına kadar olan sürede İngiltere'yi tam on kez ziyaret etmiş olan Mendelssohn, hem besteci hem de icracı ve orkestra yönetmeni olarak bu ülkede çok sevilen bir sanatçıydı. Zamanın Büyük Britanya Kraliçesi Victoria ve 1840'da çok seyerek evlendiği kuzeni Prens Albert müziğe çok meraklı amatörlerdi. Albert org çalmaktan hoşlanıyor ve şarkı söylüyordu. Victoria da gençliğinde iyi bir sese sahipti, şarkı söylemekten ve dans etmekten hoşlanıyordu.

MENDELSSOHN BUCKINGHAM SARAYI'NDA

Prens ve Kraliçe, Mendelssohn'un en büyük hayranları arasında yer aldılar. Mendelssohn, 1842 yazında gerçekleştirdiği İngiltere ziyaretinde, Buckingham Sarayı'nı bir ay ara ile iki kez ziyaret etti. Bu ziyaretlerin ilkinde Victoria ve Albert için piyano çaldı, ikincisinde ise piyano ve org çalmanın yanısıra Kraliçe'nin oturma odasında Victoria'ya piyanoda eşlik etti.

9 Temmuz 1842, Buckingham Sarayı'nda Prens Albert'i ayaktaki Felix Mendelssohn'a org çalarken gösteren bir gravür. Orgun yanında eşini dinleyen ise Kraliçe Victoria.

Bu ikinci ziyarette Victoria'nın Mendelssohn eşliğinde söylediği şarkılar, bestecinin 1830 yılında yayınlanan Op. 8 Piyano eşlikli 12 şarkısından seçilmişti. Bunların arasında Felix'in yetenekli ablası Fanny Mendelssohn'un da eserleri bulunmaktaydı. Bu ikinci ziyarette Mendelssohn'un asıl amacı Kraliçe'den "İskoç Senfonisi" olarak bilinen La minör 3. Senfoni'sini de kendisine ithaf etmek üzere izin istemektir.

Ziyaretlerin Victoria üzerine bıraktığı izlenimler Kraliçe'nin yaşamı boyunca özenle tuttuğu anılarında yer alıyor. Mendelssohn'un mektuplarında da sarayda geçirdiği zaman, çaldığı ve Kraliçe'ye eşlik ettiği eserler detaylı bir şekilde betimlenmiş. Bu yazılar hem zamanın müziğinin icrasının soylular ve besteciler tarafından ayrı ayrı görüş açılarından değerlendirilmesi yönünden, hem de 19. yüzyılın ortasında Buckingham sarayındaki yaşam üzerine ilginç gözlemler oluşturuyorlar.

MENDELSSOHN: BUCKINGHAM SARAYI, 9 TEMMUZ 1842

Mendelssohn, özellikle Buckingham Sarayı ziyaretlerinin ikincisinin izlenimlerini çok renkli bir şekilde yazıya dökmüş. 19 Temmuz 1842 tarihinde annesine yazdığı mektupta, on gün önce, 9 Temmuz 1842 tarihinde gerçekleşen bu ikinci Buckingham Sarayı ziyaretinde olanları şöyle anlatıyor:

"Prens Albert şehirden ayrılmadan önce öğleden sonra ikide beni orgunu denemeye davet etmişti. Onunla karşılaştığımda yalnızdım. Konuşmamız sırasında üzerinde sade bir sabah elbisesi olan Kraliçe de bize katıldı. Kraliçe bir saat içinde Claremont'a doğru yola çıkması gerektiğini söyledi, ama sonra 'şu hale bakın, bu odanın kargaşalığı ne böyle!' diyerek, etrafı toparlamaya başladı. Gerçekten de rüzgar odaya gayet yakışmış olan orgun pedallarının üzerine ve salonun dört bir tarafına sayfa sayfa müzik dağıtmıştı. Prens Albert ve ben de bu toplama işinde Kraliçe'ye yardımcı olduk. Sonra Prens bana, orgun düğmelerini anlatmaya başladı. Bu arada Kraliçe odayı düzene koymaya tek başına devam ediyordu."

Prens'e bana orgda birşey çalmasını rica ettim, bu sayede Almanya'ya dönünce kendisini dinlediğim için böbürlenebileceğimi söyledim. Bana ezbere bir koral çaldı, pedalları kullanarak ve gayet de düzgün bir şekilde. Birçok profesyonel orgcuya örnek olabiliirdi. İşini bitirmiş olan Kraliçe, Prens'in yanında oturarak kocasını gayet memnun bir şekilde dinledi. Bitirdikten sonra, sıra bana gelmişti. St. Paul oratoryamdan "Wie lieblich sind die Boten" korosunu çalmaya başladım. Daha ilk bölümü bitirmeden önce ikisi de koroyu söylemeye başladılar, Prens Albert de orgun düğmelerini becerikli bir şekilde ayarlamaya girişti, önce bir flüt koydu sonra forte olan yerde bir sürü ses ekledi, Re majör bölümünde de büyük orgu kullandı. Daha sonra harika bir diminuendo yaptı, ve bu böyle sonuna kadar ezbere devam etti. Çok hoşlanıp, keyiflendiğimi söylemeliyim. Bu arada genç Gotha Prensi geldi ve konuşmaya başladık, Kraliçe bana şarkılarımı söylemekten hoşlandığını, yenilerini yazıp yazmadığımı sordu. Prens Albert Kraliçe'ye 'Ona bir şarkı söylemelisin' dedi. Biraz ısrar etmemiz gerekti ama sonunda Si bemol Frühlingslied'i söylemeye razı oldu, ama 'eğer bulabilirsem, bütün notalarını Claremont için paketlendi bile' dedi. Prens Albert notayı aramaya gitti fakat herşeyin paketlenmiş olduğunu söyleyerek geri eli boş geldi. 'Belki bazı paketleri açmak mümkün olur' dedim. Kraliçe 'Bayan -- göndermeliyiz' dedi (Kadının ismini duymadım). Hizmetçiler çağrılıp arandı, ama bayanı bulmak mümkün olmadı. Nihayet Kraliçe, notayı aramaya kendisi gitti. Bu arada Prens Albert bana 'Kraliçe bu armağanı bir hatıra olarak vermek istiyor' diyerek bana küçük bir kutu içinde üstüne 'V. R. 1842' işlenmiş olan harika bir yüzük verdi.

Sonra Kraliçe geri geldi ve 'bayan -- bütün eşyalarımı alarak gitmiş bile. Çok tatsız birşey.' dedi. Bu sözleri komik buldum. Paketlerle uğraşmak yerine başka bir parça söylemesinin benim için de uygun olacağını belirttim. Kraliçe kocasına danıştı, sonra Prens bana; 'O zaman sana Glück'ten bir şarkı söyleyecek.' dedi.

"Bu arada Gotha Prensesi de bize katılmıştı ve beşimiz beraber bir sürü oda ve koridordan geçtikten sonra Kraliçenin oturma odasına vardık. Piyanonun yanında kocaman bir tahta at duruyordu. Odada iki büyük kuş kafesi, duvarlarda resimler, masanın üzerinde ciltli kitaplar ve piyanonun üzerinde de notalar vardı. İçeriye Kent Düşesi de geldi, onlar konuşurken ben notaları karıştırıp benim ilk yayınlanan şarkılar kitabımı buldum. Tabii o zaman Kraliçe'den Glück yerinde benim şarkılarımdan birini söylemesini rica ettim, o da beni kırmayarak ve çok nazik bir şekilde 'Italien: Schöner und schöner schmückt sich' şarkısını seçti. Gayet ritmik ve düzgün olarak söyledi. Sadece 'Der Prosa Lasten und Müh' dizisinde, Re'den Re diyeze geçtiği yerde, ikisini de Re diyez söyledi; iki kez ben Re notasını çalınca o da son dizede Re söyledi, halbuki bu sefer Re diyez notası olması gerekiyordu. Bu küçük hata dışında çok başarılıydı, en son uzun Sol notasını bir amatörün bu kadar kolaylıkla ve mükemmel uyumla söylediğini duymamıştım. Bittiği zaman şarkının Fanny'nin olduğunu itiraf etmem gerekti! (Bunun biraz zor olduğunu söylemeliyim, ama kendini beğenmişliğin de bir sınırı olmalı elbette.) Sonra Kraliçeden gerçekten benim olan şarkılardan birini seçip söylemesini rica ettim. Kendisine yardım edersem bunu yapmaya çalışacağını söyledi. 'Pilgerspruch: Laß dich nur nichts nicht dauern' şarkısını gerçekten hatasız, gayet duyarlı ve anlatımı mükemmel bir şekilde söyledi."

"Kendisine o an çok kompliman yapmanın yakışık almayacağını düşündüğümünden sadece birkaç kez teşekkür etmekle yetindim, ama bana 'eğer çok korkmuş olmasam daha iyi söyleyebilirdim, geniş bir soluğum olduğuna inanıyorum' deyince onu içten tebrik edip övgüler yağdırdım. Bu övgülerimde çok da samimiydim, çünkü şarkının sonundaki o uzun Sol notasını o kadar iyi söylemişti ki - o notayı ardından gelen üç notaya bağlayarak hepsini bir nefeste söyleyen pek olmuyor. Bu noktayı bana kendisinin bahsetmesi de çok hoşuma gitti."

"Bundan sonra Prens Albert 'Erntelied: Es ist ein Schnitter, der heißt Tod'u söyledi, ayrılmadan önce de kendisine birşey çalmamı istedi. Bana tema olarak orgda ilk çaldığı koralı ve biraz önce söylediği şarkıyı verdi. Eğer işler her zamanki gibi giderse berbat çalacağımı düşünüyordum - ne zaman iyi gitmesini istesem böyle olur, sonra da bütün gün üzülüyor olacaktım. Ama bu günü en güzel şekilde hatırlamam için bir fırsat olmuş gibi hiç bir zaman çalmadığım kadar güzel doğaçlama yaptım. Kendimi tam formda hissediyordum, uzun bir süre çaldım, çalışımdan kendim de memnun kaldım; öyle ki iki temanın arasında Kraliçenin söylediği şarkıları da ekledim, bana o kadar kolay geldi ki hiç durmadan çalabilirdim. İkisi beni büyük bir dikkat ve takdirle dinledi. Doğaçlama yaparken dinleyicilerin karşısında kendimi hiç bu kadar huzurlu hissetmemiştim. Kraliçe birkaç kez İngiltere'ye tekrar gelip onları ziyaret edeceğimi umduğunu söyledi, sonra da ayrıldım."

9 Temmuz 1842 tarihinde Buckingham Sarayı'nda, Felix Mendelssohn'u Kraliçe Victoria ve Prens Albert'e piyano çalarken gösteren bir gravür.

Aşağıda muhteşem görünümlü arabaların, yanlarında kıpkırmızı üniformalı eskortlarla sıralanmış beklediğini gördüm. Onbeş dakika sonra bayrak yarıya indirildi ve 'Kraliçe saraydan saat üçü çeyrek geçe ayrılmıştır' anonsu yapıldı."

"Şunu da eklemeliyim ki Kraliçe'den La minör Senfonimi kendisine ithaf etmek için izin istedim. Aslında bu benim seyahatimin zaten ana amacı idi. Bir İskoç eserinde İngiliz adının olmasının, bir taşla iki kuş vurmak olacağını düşünüyordum."

"Yazmayı unuttuğum birşey daha var, Kraliçe şarkı söylemeye başlamadan önce 'Bu papağanın buradan çıkarılması gerek, yoksa beni bastırarak kadar cırlar' dedi. Bunun üzerine Prens Albert hizmetçileri çağırmak için çingırağı çaldı, sonra Gotha Prensi papağanı dışarıya çıkaracağını söyledi, ben de 'İzninizle' diyerek kocaman kafesi kapıp hizmetçilerin şaşkınlığına bakmadan dışarı taşıyverdim."

KRALİÇE VICTORIA: BUCKINGHAM SARAYI, 9 TEMMUZ 1842

Kraliçe Victoria ise anılarında 9 Temmuz 1842 tarihinde Mendelssohn'un Buckingham Sarayı'na yaptığı ziyareti şöyle anlatıyor:

"Mendelssohn Almanya'ya dönmeden önce Albert'e veda etmeye gelmişti, bize Albert'in orgunda çalma nezaketini gösterdi ve harika bir dinleti sundu. Beni de duymak istediği için bizim büyük odaya geçtik, orada biraz da endişeli olarak söyledim, o da bana piyanoda eşlik etti. İlk söylediğim parçanın kendisinin değil de kız kardeşinin olduğunu öğrendim. Sonra kendi güzel parçalarından birini söyledim, arkasından bize biraz daha çaldı."

Mendelssohn: Buckingham Sarayı, 16 Haziran 1842
İkinci ziyaretinden bir ay kadar önce, 14 Haziran 1842'de Felix Mendelssohn Buckingham Sarayı'nda Prens Albert ile görüşüp kendisine Prusya Kralı Friedrich Wilhelm IV'ten getirdiği bir tanıştirma mektubu sunmuştu. İki gün sonra, 16 Haziran 1842 tarihinde, Mendelssohn Buckingham Sarayı'nda Kraliçe Victoria'nın huzuruna ilk kez çıktı. Bu ilk ziyaret ile ilgili anılarını da annesine şöyle yazıyor: "Sevimli ve çok nazik olan Kraliçe Victoria gayet de genç görünüyor. Kendisi çok kibar ve ince, Almancası oldukça iyi, benim bütün bestelerimi de biliyor – 'Sözsüz Şarkular'ın dört cildi, senfoni ve 'Hymn of Praise'. Geçen akşam

Felix Mendelssohn'un Kraliçe Victoria'ya ithaf ettiği "İskoç Senfonisi"nin birinci baskısının kapağı.

Breitkopf & Härtel - Leipzig, 1842. Bu ithaf izninin alındığı tarih ise 9 Temmuz 1842

Frühlingslied
(In schwäbischer Mundart)
(Friederike Robert) Op. 8 N9 6

Alligretto

Jetzt kommt der Frühling, der Himmel ist 'blau, die Weg-le sin

Italien
(Grillparzer) Komponiert von Fanny Mendelssohn Op. 8 N9 3

Allegro ritace

1. Schö-ner und schö-ner schmückt sich der Plan, schmeichelt die Lüf - te wo-her mich
2. Grü-ner und grü-ner Mat - ten und Feld, fro - her das Le - ben, schöner die

Pilgerspruch
(Paul Fleming) Op. 8 N9 5

Andante

1. Laß dich nur nichts nicht dan-ern, mit Tran-ern sei
2. Was willst du viel dich sor-gen auf mor-gen? Der

Erntelied
(Altes Kircheslied) Op. 8 N9 4

Andante con moto

1. Es ist ein Schait-ter, der heißt Tod, hat Ge - walt vom bich-sten
2. Was heüß noch grün und frisch da - steht, wird schon mor - gen hin-weg - ge -

9 Temmuz 1842 tarihinde Buckingham sarayında Kraliçe Victoria ve Prens Albert'in söyleyip Felix Mendelssohn'un piyanoda eşlik ettiği şarkıların başlıkları ve ilk birkaç ölçüleri.

20 Şubat 1841 tarihli Londra gazetesi *The Odd Fellow*'dan bir karikatür: Kraliçe Victoria, Prens Albert ve papağan Polly.

beni saraya çağırdı, kendisi Prens Albert'le beraberdi. Piyanonun yanına oturarak kendisi için çalmamı istedi. Önce, 'Sözsüz Şarkılar' dan yedi tane çaldım, sonra da Serenade; 'Rule Britannia' üzerine iki doğaçlama; Lütfow'dan 'Wilde Sagd' ve 'Gaudeamus Igitur'. Bu sonuncusu oldukça zordu ama temaları onlar verdiği için protesto etmem söz konusu değildi. İstediklerini çalmayı kendime bir görev saydım."

Kraliçe Victoria: Buckingham Sarayı, 16 Haziran 1842 Aynı akşamı (16 Haziran 1842) Kraliçe Victoria anılarında şöyle anlatıyor: "Akşam yemekten sonra, uzun zamandır tanışmak istediğim Mendelssohn Bartholdy geldi. Albert ile geçen sabah görüşmüştü. Kısa boylu, esmer, Yahudi görünüşlü, duyarlı ve entelektüel bir alına sahip. 35-36 yaşlarında olduğunu sanıyorum. Çok sempatik ve mütevazî, Prusya Kralı tarafından himaye ediliyor. Önce 'Lieder ohne Worte'sinden birkaçını, sonra da 'Serenade'ini çaldı. Daha sonra doğaçlama yapmak için kendisine bir tema vermemizi istedi, biz de ona iki tane verdik: 'Rule Britannia' ve 'Avusturya Milli Marşı'. Hemen başladı, ve gerçekten hayatımda hiç bu kadar güzel birşey duymamıştım; iki temayı birbirine kaynaştırıp birinden öbürüne geçmesi harikaydı; buna ek olarak çeşitlendirmelerde yarattığı his ve zengin armoni, güçlü akorlar ve modülasyonlar bana kendi güzel bestelerini anımsattı. Bir ara Avusturya Milli Marşı'nı sağ eliyle çalarken Rule Britannia'yı da bas olarak sol eli ile çaldı! Sonra birkaç iyi bilinen tema da şarkı üzerine de doğaçlamalar yaptı. Hepimiz hayran kaldık. Zavallı Mendelssohn, konserin sonuna geldiğinde artık bitkin düşmüştü."

Mendelssohn İngiltere'ye son olarak 1847 yılında geldi. Filarmonik Orkestra ile Londra'da hem kendi İskoç Senfonisi'ni seslendirdi hem de Beethoven'in 4. Piyano Konçertosu'nda solist olarak çaldı. Bu konserinde Kraliçe Victoria ile Prens Albert de dinleyiciler arasında bulunuyorlardı. Almanya'ya döndükten sonra Mayıs ayında çok sevdiği ablası Fanny'yi kaybeden Felix Mendelssohn, ablasından çok kısa bir zaman sonra 4 Kasım 1847'de Leipzig'de hayata veda etti.

Felix Mendelssohn'un 200. doğum yıldönümü anısına 2009 yılında basılmış olan çeşitli ülkelere ait posta pulları

KAYNAKÇA

A Diary of Royal Movements and of Personal Events and Incidents in the Life and Reign of Queen Victoria, 1883, yeni basım General Books LLC, 2009, s. 176.

Colin Timothy Eatock, Mendelssohn and Victorian England, Ashgate, 2009, s. 77-9.

Sydney Lee, Queen Victoria, A Biography, Smith, Elder and Co., Londra, 1902, s. 190-93.

Paul ve Carl Mendelssohn Bartholdy (Ed), Letters of Felix Mendelssohn Bartholdy From 1833 to 1847, Lady Wallace (çev.), 1863, yeni basım Nabu Press, 2010.

George Barnett Smith, Life of Her Majesty Queen Victoria, George Routledge & Sons, Londra, 1887, s. 183-8.

Roger Nichols, Mendelssohn Remembered, Faber & Faber, Londra, 1997, s. 138-9.

Music - A Monthly Magazine, Chicago, Ağustos 1897, s. 494-5.